ZULFIYA QUROLBOY QIZI HIKOYALARIDA JAMIYAT VA SHAXS MUAMMOLARI TALQINI

ERKINOVA MOHLAROYIM
OSIYO XALQARO UNIVERSITETI 1-BOSQICH MAGISTRANTI

Annotatsiya:Mazkur maqolada zamonaviy o'zbek nasrining iste'dodli vakillaridan biri Zulfiya Qurolboy qizi hikoyalarida jamiyat va shaxs munosabatining badiiy talqini tadqiq etiladi. Adibaning "Ayol", "Yozsiz yil" hamda boshqa hikoyalari misolida inson ruhiyati, oilaviy munosabatlar, ma'naviy qadriyatlar, jamiyat bosimi, ayol taqdiri va axloqiy tanlov muammolari tahlil qilinadi. Yozuvchi qahramonlarning ichki kechinmalarini chuqur psixologik tahlil qilish orqali zamonaviy jamiyatning murakkab muammolarini ochib beradi. Maqolada badiiy-estetik tahlil, qiyosiy va tavsifiy metodlardan foydalanilgan.

Kalit so'zlar: zamonaviy o'zbek nasri, Zulfiya Qurolboy qizi, hikoya, jamiyat, shaxs, ruhiyat, psixologizm, ayol obrazi, ma'naviyat, realizm.

Mustaqillik yillarida o'zbek adabiyoti yangi bosqichga ko'tarildi. Bu davrda adabiyotning asosiy e'tibori mafkuraviy tasvirdan inson ruhiyatini chuqur tadqiq etishga qaratildi. Natijada zamonaviy hikoyachilikda insonning ichki olami, uning jamiyat bilan munosabati, ma'naviy izlanishlari va axloqiy tanlovi bosh mavzuga aylandi.

Ana shunday ijodkorlardan biri Zulfiya Qurolboy qizi bo'lib, uning hikoyalarida inson taqdiri, jamiyatdagi adolatsizlik, mehr va shafqat, oilaviy qadriyatlar, ayolning ruhiy olami hamda zamonaviy hayotning murakkab ziddiyatlari badiiy jihatdan yuksak mahorat bilan tasvirlanadi. Adiba nasri hayotiyligi, psixologik chuqurligi va obrazlarning tabiiyligi bilan kitobxonni o'ziga rom etadi.

Zulfiya Qurolboy qizi hikoyalarining muhim jihati shundaki, u voqealarni shunchaki bayon etmaydi. Muallif har bir qahramon qalbiga kiradi, uning iztiroblari, umidlari va ruhiy kechinmalarini nozik detallar orqali ochib beradi. Shu bois yozuvchi asarlari zamonaviy o'zbek psixologik nasrining yorqin namunalaridan biri sifatida e'tirof etiladi. Tadqiqotchilar ham uning hikoyalarida syujet qurilishi, ruhiyat tasviri va folklor unsurlarining o'ziga xosligini alohida ta'kidlaydilar.

Zulfiya Qurolboy qizi ijodida jamiyat va shaxs munosabatining badiiy talqini

Har qanday badiiy asarning markazida inson turadi. Biroq inson hech qachon jamiyatdan tashqarida yashamaydi. Shuning uchun ham yozuvchi shaxs ruhiyatini ochishda uni o'rab turgan ijtimoiy muhitni ham badiiy tadqiq etadi. Zulfiya Qurolboy qizi hikoyalarida aynan shu tamoyil yetakchi o'rin egallaydi.

Adiba qahramonlari oddiy odamlar: ona, farzand, o'qituvchi, beva ayol, yolg'iz kishi yoki oddiy mehnatkashdir. Ular tarixiy qahramonlar emas, biroq ularning hayoti orqali butun jamiyatning ma'naviy qiyofasi namoyon bo'ladi. Muallif ko'pincha kichik voqea orqali katta ijtimoiy muammolarni ochib beradi.

Masalan, "Yozsiz yil" hikoyasida avtohalokat oqibatida nogiron bo'lib qolgan yigit va uning onasi taqdiri tasvirlanadi. Hikoyada nafaqat fojia, balki insoniy kechirim, adolat va jamiyatning ruhiy mas'uliyati masalalari ham ko'tariladi. Shu tariqa yozuvchi fojiani bir oilaning dardi sifatida emas, balki jamiyatning ma'naviy sinovi sifatida talqin qiladi. Shuningdek, "Ayol" hikoyasida ayolning ichki dunyosi, hayot va o'lim o'rtasidagi ruhiy kurashi, sabr va matonati chuqur psixologik yo'sinda tasvirlanadi. Tadqiqotchilar ushbu hikoyani yozuvchining psixologik mahoratini namoyon etuvchi muhim asarlardan biri sifatida baholaydilar.

Zulfiya Qurolboy qizi jamiyatni tanqid qilishni maqsad qilmaydi. Aksincha, u jamiyatdagi muammolarni inson qalbi orqali ko'rsatadi. Shu bois kitobxon qahramonlarning dardini o'qir ekan, o'z hayoti va jamiyatdagi o'rni haqida ham chuqur

mushohada yuritishga undaladi. Jamiyat bosimi va inson ruhiyatining psixologik talqini

Zulfiya Qurolboy qizi hikoyalarining badiiy-estetik qimmatini belgilovchi asosiy omillardan biri inson ruhiyatini nozik kuzatish va uni jamiyatdagi ijtimoiy jarayonlar bilan uzviy bog‘liq holda tasvirlashidir. Adiba nazarida shaxsning ichki olami tashqi muhitdan ajralgan holda mavjud bo‘la olmaydi. Insonning quvonchi, iztirobi, tanlovi va ma’naviy qiyofasi uni o‘rab turgan ijtimoiy muhit ta’sirida shakllanadi. Yozuvchi qahramonlari ko'pincha jamiyat tomonidan qo‘yilgan axloqiy me’yorlar, urf-odatlar, moddiy qiyinchiliklar yoki ma’naviy bosim bilan yuzma-yuz keladi. Ana shunday vaziyatlarda ularning haqiqiy insoniy qiyofasi namoyon bo‘ladi. Adiba voqealarni keskin dramatik hodisalar orqali emas, balki oddiy hayotiy tafsilotlar vositasida ochadi. Aynan shu usul asarlarning ishonarliligini oshiradi. Psixologizm yozuvchi ijodining yetakchi xususiyatlaridan biridir. Hikoyalarda qahramonlarning ruhiy holati ichki monologlar, sukut, nigoh, ramziy detallar va tabiat tasvirlari orqali ochiladi. Bunday tasvir usuli kitobxonni voqealar ishtirokchisiga aylantiradi.

Zulfiya Qurolboy qizi qahramonlarining aksariyati jamiyat bilan kurashmaydi, aksincha, o'z vijdoni bilan kurashadi. Chunki yozuvchi nazarida inson uchun eng og'ir hukm boshqalarning emas, o'z vijdonining hukmidir. Shu sababli adiba asarlarida tashqi konflikt ichki konflikt bilan uyg'unlashib ketadi. Masalan, "Yozsiz yil" hikoyasida yuz bergan fojia faqat bir oilaning boshiga tushgan kulfat sifatida emas, balki insoniy mas'uliyat, kechirim va adolat mezonlarini sinovdan o'tkazuvchi hayotiy hodisa sifatida talqin etiladi. Asarda har bir obraz o'zining ichki kechinmalari orqali ochiladi. Muallif voqeaga baho bermaydi; bahoni kitobxonning o'zi chiqarishiga imkon yaratadi. Bu esa zamonaviy psixologik nasrning muhim belgilaridan biridir.

Shaxs va ma'naviy tanlov

Yozuvchi ijodida ma'naviy tanlov masalasi alohida o'rin egallaydi. Har bir hikoyada qahramon hayotining muayyan bosqichida axloqiy tanlov oldida qoladi. Bu tanlov moddiy manfaat bilan vijdon, shaxsiy baxt bilan insoniy burch, nafs bilan ezgulik o'rtasidagi kurashda namoyon bo'ladi.

Adiba nazarida insonning buyukligi uning boyligi yoki mavqeida emas, balki ma'naviy pokligi va vijdonida namoyon bo'ladi. Shu bois uning ijobiy qahramonlari murakkab sinovlardan o'tsalar ham insoniylik fazilatlarini saqlab qoladilar.

Yozuvchi shaxs kamolotini tayyor axloqiy xulosalar orqali emas, balki hayotiy voqealar vositasida ko'rsatadi. Kitobxon voqealarni kuzatar ekan, o'zi ham qahramonlar bilan birga fikrlaydi, his qiladi va xulosa chiqaradi.

Ayol obrazi va uning ijtimoiy-ma'naviy qiyofasi

Zulfiya Qurolboy qizi hikoyalarida ayol obrazi o'zbek nasridagi eng mukammal psixologik obrazlardan biridir. Adiba ayolni faqat oilaning bekasi yoki ona sifatida emas, balki mustaqil fikrlovchi, murakkab ruhiy olamga ega shaxs sifatida tasvirlaydi.

Yozuvchi yaratgan ayollar sabrli, matonatli, mehribon bo'lish bilan birga, ichki iztirob va kechinmalarga ham boydir. Ular ko'pincha jamiyatning og'ir yukini yelkalarida ko'taradilar. Oiladagi muammolar, farzand tarbiyasi, turmush tashvishlari va ma'naviy mas'uliyat ularning ruhiy olamiga chuqur ta'sir ko'rsatadi.

Adiba ayolning ichki kuchini balandparvoz so'zlar bilan emas, balki oddiy hayotiy vaziyatlar orqali namoyon etadi. Shu sababli uning ayol obrazlari kitobxonga samimiy va ishonarli ko'rinadi.

Yozuvchi ayolning jamiyatdagi o'rnini tasvirlar ekan, gender tengligi haqida shiorlar ilgari surmaydi. Aksincha, ayolning ma'naviy qudrati, sabri, mehr-muhabbati va vijdonini badiiy obrazlar orqali ochib beradi. Bu esa adibaning realizm tamoyiliga sodiqligini ko'rsatadi.

Tadqiqotchilar Zulfiya Qurolboy qizi hikoyalaridagi ayol obrazlarini zamonaviy o'zbek adabiyotida psixologik tasvirning muvaffaqiyatli namunalaridan biri sifatida

baholaydilar. Chunki yozuvchi ayol qalbining eng nozik qatlamlarini ochishga muvaffaq bo'lgan kichik detal orqali katta ma'no yuklaydi. Dialoglar tabiiy va hayotiy bo'lib, har bir qahramonning individual xarakterini ochishga xizmat qiladi. Portret tasvirlari ham tashqi ko'rinishni emas, balki ichki dunyoni ifodalash vositasi sifatida qo'llaniladi. Adibaning tili sodda, ravon va xalqona bo'lsa-da, badiiy ifoda vositalariga boy. Metafora, ramz, tashbeh va psixologik parallelizm hikoyalarning estetik ta'sirchanligini kuchaytiradi. Yozuvchi voqealarni murakkab syujet asosida emas, balki inson qalbidagi o'zgarishlarni tasvirlash orqali rivojlantiradi. Shu bois hikoyalarda tashqi voqealardan ko'ra ichki dramatizm kuchliroq seziladi.

Zamonaviy o'zbek hikoyachiligida Zulfiya Qurolboy qizi ijodining o'rni

Mustaqillik davri o'zbek nasrida inson ruhiyatini chuqur tadqiq etishga intilish kuchaydi. Shu jarayonda Zulfiya Qurolboy qizi o'zining betakror uslubi, hayotiy obrazlari va psixologik tasvir mahorati bilan alohida mavqega ega bo'ldi. Adiba hikoyalari bugungi kitobxonni befarq qoldirmaydi. Chunki ularda tasvirlangan muammolar – oilaviy qadriyatlarning zaiflashuvi, insoniy munosabatlarning murakkablashuvi, ma'naviy tanlov, ayolning jamiyatdagi o'rni va ruhiy iztiroblari bugungi kun uchun ham dolzarbdir. Yozuvchi ijodining yana bir muhim jihati shundaki, u milliy ruh va umuminsoniy qadriyatlarni uyg'unlashtira olgan. Shu sababli uning hikoyalari nafaqat o'zbek kitobxoni, balki keng adabiy jamoatchilik uchun ham estetik va ma'naviy ahamiyat kasb etadi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, Zulfiya Qurolboy qizi hikoyalarida jamiyat va shaxs munosabatlari zamonaviy o'zbek nasrining yetakchi mavzularidan biri sifatida yuksak badiiy mahorat bilan yoritilgan. Adiba inson ruhiyatining murakkab

qatlamlarini ochishda psixologik tahlil usulidan samarali foydalanadi. Uning qahramonlari hayotiyligi, ichki kechinmalarining tabiiyligi va axloqiy tanlovlari bilan kitobxonni chuqur mushohadaga undaydi. Yozuvchi jamiyatdagi muammolarni bevosita tanqid qilish yo'lidan bormaydi. Aksincha, inson qalbida kechayotgan ruhiy jarayonlar orqali ijtimoiy muhitning ta'sirini ko'rsatadi. Shu bois hikoyalarda shaxs va jamiyat o'rtasidagi munosabat falsafiy mazmun kasb etadi.

Zulfiya Qurolboy qizi ijodi zamonaviy o'zbek hikoyachiligining taraqqiyotida muhim bosqichlardan biri bo'lib, uning asarlari insonparvarlik, ma'naviy poklik, vijdon va ezgulik g'oyalarini targ'ib etuvchi yuksak badiiy namunalardir. Adiba yaratgan obrazlar milliy adabiyotimizning estetik tafakkurini boyitishga xizmat qilmoqda. Shu jihatdan uning hikoyalarini psixologik, poetik va adabiy-estetik nuqtai nazardan tadqiq etish istiqbolda ham dolzarb ilmiy yo'nalishlardan biri bo'lib qoladi. qahramonlar ko‘pincha o‘z vijdoni bilan yuzma-yuz qoladi. Ana shu ruhiy to‘qnashuvlar asar konfliktining asosini tashkil qiladi.

Ramz va badiiy detalning funksiyasi

Zulfiya Qurolboy qizi hikoyalarida ramziy tasvirlar muhim estetik vazifa bajaradi. Tabiat manzaralari, fasllar almashinuvi, yomg‘ir, daraxt, yo‘l, deraza kabi detallar qahramonlarning ruhiy holatini ifodalashga xizmat qiladi. Bu detallar shunchaki tasvir vositasi emas, balki asarning g‘oyaviy mazmunini ochuvchi poetik unsurlardir. Masalan, sukunat ko‘pincha iztirob ramzi, yomg‘ir esa qalb poklanishining timsoli sifatida talqin etiladi. Shu jihatdan yozuvchi ramzlardan me'yorida va tabiiy foydalanadi. Bu esa hikoyalarning estetik ta'sirchanligini yanada kuchaytiradi.

Ilmiy umumlashma

Zulfiya Qurolboy qizi hikoyalarining badiiy tahlili shuni ko‘rsatadiki, yozuvchi inson va jamiyat munosabatlarini falsafiy hamda psixologik jihatdan yoritishga muvaffaq bo‘lgan. Uning asarlarida shaxsning ichki dunyosi ijtimoiy voqelik bilan uzviy bog‘liq

holda tasvirlanadi. Natijada kitobxon nafaqat badiiy voqeani kuzatadi, balki inson ruhiyati va jamiyatdagi ma'naviy jarayonlar haqida chuqur mushohada yuritishga undaladi.

Shu bois Zulfiya Qurolboy qizi hikoyalari zamonaviy o‘zbek adabiyotida psixologik nasrning yuksak namunalaridan biri sifatida baholanishi mumkin. Ularning ilmiy tadqiqi milliy adabiyotshunoslikning dolzarb yo‘nalishlaridan biri bo‘lib qolmoqda

Xulosa qilib aytganda, Zulfiya Qurolboy qizi hikoyalari zamonaviy o‘zbek nasrida jamiyat va shaxs munosabatlarini badiiy talqin etishda alohida o‘rin tutadi. Adiba asarlarida inson ruhiyati, ma'naviy qadriyatlar, oilaviy munosabatlar, ayol taqdiri hamda axloqiy tanlov masalalari chuqur psixologik tahlil asosida yoritilgan. Yozuvchi qahramonlarning ichki kechinmalarini tabiiy va hayotiy tasvirlash orqali kitobxonni inson va jamiyat o‘rtasidagi murakkab munosabatlar haqida mushohada yuritishga undaydi.

Zulfiya Qurolboy qizi hikoyalarining badiiy qimmati, avvalo, ularning hayotiyligi, psixologik realizmi, obrazlarning tabiiyligi va milliy qadriyatlarni umuminsoniy g‘oyalar bilan uyg‘unlashtira olganidadir. Adiba yaratgan badiiy olam zamonaviy o‘zbek hikoyachiligini boyitgan muhim estetik hodisalardan biri hisoblanadi. Shu bois uning hikoyalarini adabiyotshunoslikning zamonaviy metodlari asosida o‘rganish va ilmiy tahlil qilish istiqbolda ham dolzarbligini saqlab qoladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

Zulfiya Qurolboy qizi. Saylanma. – Toshkent: Sharq, 2022.
Zulfiya Qurolboy qizi. Ayol va olam. – Toshkent: Yangi asr avlodi.
Karimov N. XX asr o‘zbek adabiyoti tarixi. – Toshkent: O‘qituvchi, 1999.
Umurov H. Adabiyot nazariyasi. – Toshkent: Sharq, 2002.

Normatov U. Ijod sehri. – Toshkent: Ma'naviyat, 2007.
Yo‘ldoshev Q. Badiiy tahlil asoslari. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2016.
Solijonov Y. Adabiyotshunoslik asoslari. – Toshkent: O‘qituvchi, 2010.
Qo‘chqorov R. Badiiy mahorat masalalari. – Toshkent: Akademnashr, 2011.
Mustaqillik davri o‘zbek nasri bo‘yicha ilmiy maqolalar to‘plami. – Toshkent, 2020.
Zamonaviy o‘zbek adabiyotiga oid ilmiy maqolalar va konferensiya materiallari.